

1. A bór a periódusos rendszer ötödik eleme, melynek többféle allotróp módosulatát ismerjük. Vízen és nem oxidáló savakban oldhatatlan, sőt a forró, koncentrált nátrium–hidroxid–oldat sem támadja meg. ($A_r(B)=10,8$)
- a) Számítsa ki az α -romboédes módosulat sűrűségét, ha 27,0 g tömegű mintája a vizsgálat során 11,0 cm³ vizet szorított ki!
- b) Számítsa ki, hány protont tartalmaz a vizsgált minta!
- c) Számítsa ki, hány elektront tartalmaz a vizsgált minta! Ezek közül mennyi a vegyértékelektron? Az elemi bórt oxidjából (B₂O₃) állítják elő, redukálószerként magnéziumot használnak. A reakció másik terméke magnézium-oxid. ($A_r(Mg)=24,3$)
- d) Írja fel az előállítás reakcióegyenletét! Számítsa ki, elméletileg mekkora tömegű magnézium és mekkora tömegű dibór-trioxid szükséges 27,0 g tömegű bór előállításához! (2013. május)

Megoldás: (15 pont)

- a) Az α -romboédes módosulat sűrűsége: $\rho_{(B)} = 27,0 \text{ g} / 11,0 \text{ cm}^3 = \mathbf{2,45 \text{ g/cm}^3}$ 2 pont
- b) A vizsgált minta anyagmennyisége: $n_{(B)} = 27,0 \text{ g} / 10,8 \text{ g/mol} = 2,50 \text{ mol}$ 1 pont
 Az atomok száma a mintában: $N_{(B)} = 2,50 \text{ mol} \cdot 6 \cdot 10^{23} \text{ 1/mol} = 1,5 \cdot 10^{24}$ 1 pont
 A protonok száma a mintában: $N(p^+) = 5 \cdot 1,5 \cdot 10^{24} = 7,5 \cdot 10^{24}$ 1 pont
- c) Az elektronok száma a mintában a protonok számával egyenlő:
 $N(e^-) = 7,5 \cdot 10^{24}$ 1 pont
 A bór atomonként 3 vegyértékelektront tartalmaz, 1 pont
 tehát a vegyértékelektronok száma: $N_{ve}(e^-) = 3 \cdot 1,5 \cdot 10^{24} = \mathbf{4,5 \cdot 10^{24}}$ 1 pont
- d) $B_2O_3 + 3 Mg = 2 B + 3 MgO$ 2 pont
 (Helyes képletek felírása 1 pont, helyes együtthatók feltüntetése 1 pont)
 A redukcióhoz szükséges magnézium anyagmennyisége:
 $n(Mg) = 1,5 \cdot 2,50 \text{ mol} = 3,75 \text{ mol}$ 2 pont
 Tömege: $m(Mg) = 3,75 \text{ mol} \cdot 24,3 \text{ g/mol} = 91,1 \text{ g}$ 1 pont
 A szükséges oxid anyagmennyisége:
 $n(B_2O_3) = 0,5 \cdot 2,50 \text{ mol} = 1,25 \text{ mol}$ 1 pont
 Tömege: $m(B_2O_3) = 1,25 \text{ mol} \cdot 69,6 \text{ g/mol} = \mathbf{87,0 \text{ g}}$ 1 pont

2. Jelenleg Magyarország villamosenergia-termelésének kb. 40 %-át az atomenergia biztosítja. Az atomerőművek reaktorában 1 db ${}^{235}_{92}\text{U}$ -atommag hasadásakor $3,2 \cdot 10^{-14}$ kJ energia szabadul fel.

a) Hány darab neutron tartalmaz a ${}^{235}_{92}\text{U}$ -atommagja?

b) Mennyi energia szabadul fel 1,00 kg urán-235 összes atommagjának hasadásakor? ($A_r({}^{235}_{92}\text{U}) = 235$)

c) Az urán-235 hasadásának leggyakoribb közvetlen terméke egy olyan fématom, amelynek 0,150 mólnyi mennyiségében $5,04 \cdot 10^{24}$ db proton van. Melyik ez a fém?

d) Hány liter metanol égetésével biztosítható az az energia, amely 1,00 kg urán-235 hasadásakor keletkezik? A számításhoz a következő adatok állnak rendelkezésére:

$\Delta_k H(\text{CH}_3\text{OH}(f)) = -234$ kJ/mol $\rho(\text{metanol}) = 0,791$ g/cm³ $\Delta_k H(\text{CO}_2(g)) = -394$ kJ/mol $\Delta_k H(\text{H}_2\text{O}(f)) = -286$ kJ/mol

(2018. május)

Megoldás: (14 pont)

- a) $235 - 92 = 143$ db neutron 1 pont
- b) $n(\text{U}) = 1000 \text{ g} : 235 \text{ g/mol} = 4,26 \text{ mol}$ 1 pont
 $N(\text{U}) = 4,26 \cdot 6 \cdot 10^{23} = 2,56 \cdot 10^{24}$ db 1 pont
 $E = (2,56 \cdot 10^{24}) \cdot 3,2 \cdot 10^{-14} = 8,19 \cdot 10^{10}$ kJ 1 pont
- c) $N(p^+) = (5,04 \cdot 10^{24}) : 6 \cdot 10^{23} = 8,4 \text{ mol}$ 1 pont
 $Z = 8,4 : 0,15 = 56$ 1 pont
 A keresett fém rendszáma 56, ami a **bárium**nak felel meg. 1 pont
- d) $\text{CH}_3\text{OH} + 1,5 \text{ O}_2 = \text{CO}_2 + 2 \text{ H}_2\text{O}$ 1 pont
 $\Delta_r H = (-394) + 2 \cdot (-286) - (-234) = -732$ kJ/mol 2 pont
 (Hess-tételének helyes alkalmazásáért 1 pont adható.)
 A metanol térfogatának kiszámítása 4 pont
 Egy lehetséges megoldás:
- 1,00 liter metanol égetésekor felszabaduló hő
- $m(\text{metanol}) = 0,791 \text{ g/cm}^3 \cdot 1000 \text{ cm}^3 = 791 \text{ g}$ 1 pont
  - $n(\text{metanol}) = 791 \text{ g} : 32 \text{ g/mol} = 24,7 \text{ mol}$ 1 pont
  - $Q = 24,7 \text{ mol} \cdot 732 \text{ kJ/mol} = 1,81 \cdot 10^4 \text{ kJ}$ 1 pont
- A metanol térfogata $(8,19 \cdot 10^{10}) : 1,81 \cdot 10^4 = 4,52 \cdot 10^6$ liter 1 pont

3. Egy nátriumdarabot petróleumot tartalmazó mérőhengerbe dobtunk, s azt tapasztaltuk, hogy a folyadékszint $5,00 \text{ cm}^3$ állásról $8,00 \text{ cm}^3$ -re emelkedett. ($\rho(\text{Na}) = 0,970 \text{ g/cm}^3$)
- a) Számítsa ki a nátriumdarab tömegét!
- b) Számítsa ki, hány nátriumatomot tartalmazott a petróleumba dobott minta!
- c) Számítsa ki, hány elektront és hány neutronot tartalmazott a minta! (A nátriumban kizárólag 23-as tömegszámú atomok találhatóak.) Egy másik fémes elem 60,8 grammjában ugyanannyi atom van, mint ahány neutron a vizsgált nátrium-mintában.
- d) Számítással határozza meg, mely elemről van szó! Ha a c) feladatban nem tudta meghatározni a neutronok számát, itt számoljon $5,74 \cdot 10^{23}$ db-bal!
- e) Számítsa ki, mekkora anyagmennyiségű gáz keletkezne, ha a nátriumdarabot nagy mennyiségű vízbe dobnánk! Írja fel a lejátszódó folyamat reakcióegyenletét is!

(2022. május)

Megoldás: (14 pont)

- a) Mivel a nátrium a petróleumban nem oldódik, a kiszorított folyadék térfogata a nátrium-minta térfogatával egyezik meg: $V(\text{Na}) = 3,0 \text{ cm}^3$ *1 pont*
(Vagy e megállapítás helyes alkalmazása)
 Tömege: $m(\text{Na}) = 3,0 \text{ cm}^3 \cdot 0,97 \frac{\text{g}}{\text{cm}^3} = 2,91 \text{ g}$ *1 pont*
- b) A vizsgált minta anyagmennyisége: $n(\text{Na}) = \frac{2,91 \text{ g}}{23,0 \text{ g/mol}} = 0,127 \text{ mol}$ *1 pont*
 Az atomok száma a mintában:
 $N(\text{Na}) = 0,127 \text{ mol} \cdot 6 \cdot 10^{23} \text{ 1/mol} = 7,59 \cdot 10^{22}$ *1 pont*
- c) Az atomban lévő protonok száma a rendszám, a nátrium esetében ez 11. *1 pont*
(Vagy e megállapítás helyes alkalmazása)
 Az atomban lévő elektronok száma megegyezik a protonok számával. *1 pont*
(Vagy e megállapítás helyes alkalmazása)
 Az elektronok száma a mintában: $N(e^-) = 11 \cdot N(\text{Na}) = 8,35 \cdot 10^{23}$ *1 pont*
 Egy nátriumatomban 12 neutron van. *1 pont*
(Vagy e megállapítás helyes alkalmazása)
 A neutronok száma a mintában: $N(n^0) = 12 \cdot N(\text{Na}) = 9,11 \cdot 10^{23}$ *1 pont*
- d) Az ismeretlen elem anyagmennyisége: $n(X) = \frac{9,11 \cdot 10^{23}}{6,0 \cdot 10^{23} \text{ 1/mol}} = 1,52 \text{ mol}$ *1 pont*
 Az ismeretlen elem moláris tömege: $M(X) = \frac{60,8}{1,52 \text{ mol}} = 40,0 \text{ g/mol}$ *1 pont*
 Ez az elem a kalcium. *1 pont*
($5,74 \cdot 10^{23}$ db atommal számolva az anyagmennyiség 0,957 mol, a moláris tömeg 63,5 g/mol, az elem így a réz.)
- e) $2 \text{ Na} + 2 \text{ H}_2\text{O} = 2 \text{ NaOH} + \text{H}_2$ *1 pont*
 A keletkező gáz anyagmennyisége: $n(\text{H}_2) = 0,5 \cdot n(\text{Na}) = 0,0635 \text{ mol}$ *1 pont*

4.

A rézről és magnéziumról szóló feladat megoldásához használja a következő táblázat adatait!

	réz	magnézium
Moláris tömege	63,5 g/mol	24,3 g/mol
Izotópjai és azok számának %-os előfordulása	$^{63}_{29}\text{Cu}$: 69,2% $^{65}_{29}\text{Cu}$: 30,8%	$^{24}_{12}\text{Mg}$: 79,0% $^{25}_{12}\text{Mg}$: 10,0% $^{26}_{12}\text{Mg}$: 11,0%
Sűrűsége	8,96 g/cm ³	1,74 g/cm ³
Standardpotenciálja	$\epsilon^{\circ}(\text{Cu}^{2+}/\text{Cu}) = +0,34 \text{ V}$	$\epsilon^{\circ}(\text{Mg}^{2+}/\text{Mg}) = -2,36 \text{ V}$

- a) Hány darab neutron tartalmaz 1 db $^{65}_{29}\text{Cu}$ atom?
- b) Hány darab elektront tartalmaz 1 db $^{24}_{12}\text{Mg}^{2+}$ ion?
- c) Hány gramm $^{25}_{12}\text{Mg}$ -izotópot tartalmaz 100 gramm magnézium? Az izotóp relatív atomtömegét egyszerűsítésképpen vegye egyenlőnek a tömegszámával!
- d) Írja fel a rézelektrodból és magnéziumelektrodból összeállított standard galvánelem katódreakcióját, és határozza meg az elem elektromotoros erejét!
- e) A két fém keverékéből 2,00 grammot feleslegben vett híg salétromsavoldatba tettünk. A keverék egy része feloldódott, miközben 735 cm³ 25 °C, standard légköri nyomású gáz fejlődött. Határozza meg a keverék anyagmennyiség-százalékos összetételét!

(2023. május)

Megoldás: (12 pont)

- a) **36** darabot *1 pont*
- b) **10** darabot *1 pont*
- c) $n(\text{Mg}) = 100 \text{ g} : 24,3 \text{ g/mol} = 4,12 \text{ mol}$ *1 pont*
 $n(^{25}\text{Mg}) = 4,12 \cdot 0,1 = 0,412 \text{ mol}$ *1 pont*
 $m(^{25}\text{Mg}) = 0,412 \text{ mol} \cdot 25 \text{ g/mol} = \mathbf{10,3 \text{ g}}$ *1 pont*
- d) Katódreakció: $\text{Cu}^{2+} + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{Cu}$ *1 pont*
 $E_{\text{ME}} = 0,34 - (-2,36) = \mathbf{2,7 \text{ V}}$ *1 pont*
- e) $n(\text{gáz}) = 0,735 \text{ dm}^3 : 24,5 \text{ dm}^3/\text{mol} = 0,03 \text{ mol}$ *1 pont*
 1 mol magnézium savból 1 mol hidrogéngázt fejleszt (vagy egyenlet) *1 pont*
 $m(\text{Cu}) = 2 \text{ g} - 0,03 \text{ mol} \cdot 24,3 \text{ g/mol} = 1,27 \text{ g}$ *1 pont*
 $n(\text{Cu}) = 1,27 \text{ g} : 63,5 \text{ g/mol} = 0,02 \text{ mol}$ *1 pont*
 A keverék összetétele: **60,0 n/n% Mg, 40,0 n/n% Cu.** *1 pont*